

Borislava Košmrlj-Levačič
Znanstvenoraziskovalni center SAZU
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Sekcija za terminološke slovarje
Novi trg 4, SI-1000 Ljubljana

PRIKAZ POJMOVNEGA SISTEMA V TERMINOLOŠKEM SLOVARJU

Med značilne lastnosti terminologije spada tudi hierarhična strukturiranost terminov določenega področja, ki jo terminološki slovarji izkazujejo na različne načine, tako na ravni upoštevanih terminov (iztočnic) kot tudi na ravni definicij in njihovih prvin, tj. uvrščevalnih terminov in ekstenzijskih sestavin. V prispevku je opisan poskus, da bi v nastajajočem abecedno urejenem slovarju botanike na makro- in mikrostrukturni ravni z eksplicitnim navajanjem hierarhičnih razmerij med pojmi (termini) iz posameznih pojmovnih skupin koherentno prikazali tiste dele pojmovnega sistema botanike in sorodnih ved, ki jih je mogoče hierarhično organizirati.

Pojmovni sistem, tj. urejeno in sistematizirano celoto pojmov določene stroke ali znanstvenega področja najbolje izkazuje sistemski terminološki slovar ali pojmovnik, v katerem si sledijo iztočnice glede na mesto, ki ga ustrezni pojmi zavzemajo znotraj sistema (Felber 1984). Večinoma so tako organizirani zlasti slovarji s številnih tehniških področij, ki so v zadnjih desetletjih nastali bodisi kot nacionalno ali mednarodno organizirani projekti, npr. elektrotehniški, varilski večjezični slovarji.¹ Ker obstajajo za mnoga ožja ali širša področja tudi mednarodno usklajeni standardi, so pojmovni sistemi posameznih tehniških strok natančno opredeljeni. Po ureditvi sestavin so na področju botanike s sistemskimi slovarji primerljive nomenklature, kot je npr. Mala flora Slo-

¹ Elektrotehniška zveza Slovenije je v letih 1957–1970 izdala prirejeno različico po tematskih snopičih urejene izdaje *Vocabulaire Electrotechnique International: Slovenski elektrotehniški slovar*. 1. snopič: Osnovne definicije. 1957, 13. snopič: Proizvodnja, prenos in razdelitev električne energije. 1970. Sistemski slovar upošteva srbske, hrvatske, francoske, nemške in italijanske ustreznike. Komisija za terminologijo Mednarodnega inštituta za varilstvo je izdala 16-jezični, tematsko urejeni Unescov slovar varilstva.

venije, v kateri so po mednarodno dogovorjenih načelih sistematično razporejeni taksoni praprotnic in cvetnic Slovenije. Razumljivo pa je, da mora pojmovnik ali nomenklatura vsebovati tudi abecedno urejeni indeks upoštevanih iztočnic oz. pojmov, saj bi bila sicer uporabnost takega dela za nepoznavalca bistveno manjša.

V abecedno urejenih terminoloških slovarjih je, razumljivo, pojmovna struktura zabrisana. Kako so pojmi strukturirani znotraj sistema stroke, je mogoče iz tako urejenega slovarja ugotavljati le posredno v sorazmerno majhnih segmentih, in sicer na ravni iztočnic² in definicij. V prvem primeru gre za skupine enobesednih terminov z istim motivacijskim jedrom *karotenoid* ← *karoten* ← *alfakaroten* ↔ *betakaroten*,³ ne pa npr. tudi za termine z različnimi jedri: *karotenoid* ← *ksantofil* ← *violaksantin* ↔ *lutein*, ki se uvrščajo v isto pojmovno skupino »fotosintezna barvila«. Podobno se kaže hierarhija tudi na izrazni ravni skupin terminov, katerih pomenski oz. pojmovni obseg krovne nadpomenke ožijo najpogosteje levoprilastkovne objedrne sestavine, pri čemer je lahko že krovna nadpomenka večbesedna: *vegetacijski pas* ← *višinski vegetacijski pas* ← *sredogorski vegetacijski pas* ← *spodnjesredogorski vegetacijski pas* ↔ *zgornje-sredogorski vegetacijski pas*. Hierarhija se bolj ali manj jasno odraža tudi na ravni definicij v celoti in/ali njihovih prvin. Ker je uvrščevalni termin definicije⁴ pomensko vedno širši od definirane termin in je do njega praviloma v nadpomenskem razmerju, to hkrati pomeni, da lahko v sistematično izpeljanem slovarju na podlagi posameznega uvrščevalnega termina poiščemo termine (pojme), ki pripadajo določeni pojmovni skupini. Npr. v Hendersonovem slovarju biologije⁵ lahko iz definicij, v katerih je *monosaharid* uvrščevalni termin, poiščemo podpomenske termine, kot so *trioza*, *tetroza*, *pentoza*, *heksoza* ipd., ki spadajo v pojmovno skupino monosaharidov. Podobno velja tudi za ekstenzijske sestavine definicij, tj. za pojme oz. termine, ki jih definirani termin vključuje (Sager–Ndi-Kimbi 1995:64). Tako lahko s pomočjo omenjenega slovarja iz definicije termina *pentose: any monosaccharide ...*, e. g. *arabinose, xylose and ribose* ugotovimo tudi podpomenke II. reda. Ker pa je z uvrščevalnim terminom *pentoza* v tem slovarju definiran tudi termin *deoksiriboza*, vidimo, da spada v isto pojmovno skupino tudi ta.

Pri sprejemanju načel za izdelavo razlagalnega terminološkega slovarja

² Termin ima v terminografiji dvoje relacij: 1. do iztočnice, v kateri se termin pojavlja kot naslov slovarskega članka, in 2. do pojma, katerega jezikovni izraz je.

³ Puščica med terminoma kaže razmerje med nadpomenko in podpomenko, obojestranska puščica pa razmerje na isti hierarhični ravni.

⁴ Ker ima glavna sestvina definicije termina, navedenega v iztočnici (s katerim se ta besednovrstno ujema), vlogo, da definirani termin uvrsti v ustrezno pojmovno skupino, sem jo poimenovala *uvrščevalni termin definicije*. Gre za analogijo po *uvrščevalna pomenska sestavina* (Vidovič 2000).

⁵ Handerson's Dictionary of Biological Terms.

biologije⁶ — v prvi fazi smo delo sicer omejili na področje botanike⁷ in sorodnih ved — smo se odločili za abecedno razvrstitev iztočnic, nismo pa želeli, da bi se na mikro- in makrostrukturni ravni izgubile sistemske povezave med termini, ki odražajo hierarhična razmerja. Zato smo strukturo slovarskega članka dopolnili s hierarhičnimi prvinami, kar pomeni, da navadno za sopomenko navajamo še termine, ki so s terminom v iztočnici v nadpomenskem ali podpomenskem razmerju. Logično je, da gre le za neposredne nadpomenke in neposredne podpomenke oz. za nad-/podpomenke I. reda (Felber 1984). Navajamo pa tudi termine, ki so s terminom v iztočnici v sorednem raznopomenskem razmerju, tj. raznopomenke (Vidovič 2000:178). Ker bo slovar namenjen predvsem uporabnikom nejezikoslovcem, smo se odločili, da podpomenk glede na njihovo razmerje do pripadajoče nadpomenke ne bomo podrobneje določali in tako tudi ne bomo izkazovali, ali gre za razmerje rod : vrsta, torej logično razmerje oz. za ontološka razmerja, npr. med celoto in njenimi deli. Razumljivo pa je, da morajo biti termini, navedeni v vlogi razmernih izrazov⁸, upoštevani v slovarju z lastnimi slovarskimi članki in predstavljeni kot prednostni termini, torej termini, ki so tako strokovno kot jezikovno najprimernejši.

Ker na koncu slovarskih člankov navajamo tujejezične ustreznike, do določene mere in posredno izkazujemo pojmovno strukturo tudi v angleškem in nemškem jeziku. Pri pojmi, za katere se v botaniki in sorodnih vedah navadno uporabljajo tudi mednarodni znanstveni termini, tj. latinski, grško-latinski oz. latinizirani termini, upoštevamo tudi te, npr. v citologiji *cellula* : celica, *colpus* : brazda, *mitochondrium* : mitohondrij, *nucleus* : jedro.

V nastajajočem botaničnem slovarju se pojmovna struktura izkazuje takole. Iz drevesaste sheme, v kateri je prikazana pojmovna skupina »fotosintezna barvila«, so razvidne povezave in razmerja med pojmi oz. pripadajočimi termini. Ker je v slovarju vsak termin prikazan kot samostojna enota, se pravi, da v slovarskem članku termini niso gnezdeni, so razmerja predstavljena tako, da je obravnavani termin središčni, bližnji termini pa se nanj navezujejo. Tako je *alfakaroten* prikazan z nadpomenko *karoten* in raznopomenko *betakaroten*. Pri *betakarotenu* gre za analogen prikaz, le da je raznopomenka *alfakaroten*. Omenjena termina sta podpomenki *karotena*, ki ima nadpomenko *karotenoid* in raznopomenko *ksantofil*. *Karotenoid* je prikazan z nadpomenko *pomožno fotosin-*

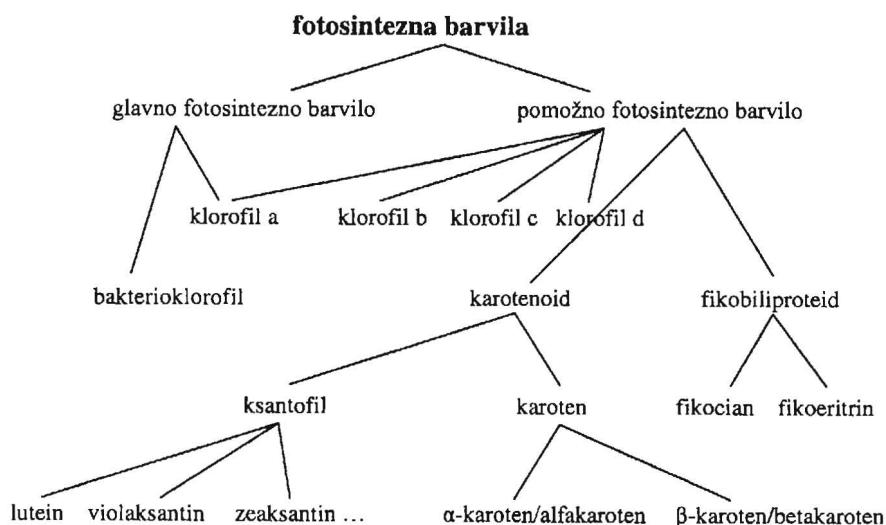
⁶ Slovar nastaja v okviru Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v sodelovanju z zunanjimi sodelavci. Sodelujejo: univ. prof. dr. Franc Batič (ekspertni vodja), dr. Aleksa Cimerman, univ. prof. dr. Nada Gogala, univ. prof. dr. Andrej Martinčič, mag. Andrej Seliškar, akad. dr. Alojz Šercelj, mag. Boris Turk in B. Košmrlj-Levačič (terminografski vodja).

⁷ Glavno jedro nastajajočega slovarja sestavljajo sicer pojmi z vidika rastlin, a bodo hkrati upoštevane tudi značilnosti in posebnosti, ki se nanašajo na glive in cepljivke.

⁸ Za obravnavane izraze je značilno, da kažejo na razmerja med termini, zato smo jih poimenovali razmerni izrazi.

težno barvilo, njegovi podpomenki pa sta *karoten* in *ksantofil*, raznopomenka pa je *fikobiliproteid*.

Povezave med *alfa-* oz. *betakarotenom*, tj. podpomenkama najnižjega reda, v smeri proti krovni nadpomenki *fotosintezno barvilo* bi lahko sistemsko izkazali v definicijah z uvrščevalnim terminom v vlogi vsakokratne neposredne nadpomenke, se pravi: *alfakaroten: karoten, ki ...*; *karoten: karotenoid, ki ...*; *karotenoid: pomožno fotosintezno barvilo, ki ...*; *pomožno fotosintezno barvilo: fotosintezno barvilo, ki ...*. Taka rešitev bi bila primerna za terminološki slovar, ki bi bil namenjen predvsem strokovnjakom, medtem ko bi moral uporabnik, ki stroke ne pozna, v primerih, ko je kak termin pojasnjen z njemu neznanim uvrščevalnim terminom, poiskati najprej definicijo tega nadpomenskega termina. S sistemskim navajanjem razmerij z razmernimi izrazi izven obsega definicije, se lahko takim težavam izognemo. Hkrati smo si s tem omogočili večjo svobodo pri izbiri uvrščevalnega termina, ki je lahko tudi nadpomenka višjega reda, saj so te praviloma splošnejše znane, kot pa posamezni specialni, pomenko ozki nadpomenski termini.

alfakaroten/α-karoten -a m citol. *pomožno fotosintezno in zaščitno barvilo v kloroplastih ...* Np.: karoten Rp.: betakaroten

angl.: α-carotene nem.: α-Carotin

betakaroten/β-karoten -a m citol. *pomožno fotosintezno in zaščitno barvilo v kloroplastih ...* Np.: karoten Rp.: alfakaroten

angl.: β-carotene nem.: β-Carotin

karoten -a m citol. *barvilo oranžne ali rumene barve, ki kot pomožno fotosintezno barvilo v kloroplastih ...* Np.: karotenoid Pp.: alfakaroten, betakaroten

angl.: carotene nem.: Carotin

karotenoid -a m citol. barvilo oranžnordeče ali rumene barve, vključeno v kloroplastih kot pomožno fotosintezno barvilo ... **Np.:** pomožno fotosintezno barvilo **Pp.:** karoten, ksantofil
angl.: carotenoid **nem.:** Carotinoide

* Slovarski članki so namenoma prikazani v okrnjeni obliki, ker slovar še ni dokončan.

Nekoliko drugačno sliko hierarhičnih odnosov nam pokaže nerazvejena, stebrasta shema pojmovne skupine »sistematske kategorije«. ⁹ Ker imajo posamezne kategorije različno vrednost, nastane vzporedno se prepletajoč hierarhični niz med glavnimi in hkrati obveznimi kategorijami ter vmesnimi, potencialnimi, ki se uresničijo, če ima določena skupina sorodnih taksonov toliko dodatnih skupnih značilnosti, da jih je treba uvrstiti v samostojno vmesno kategorijo. Tako smo v slovarju, recimo, terminu *družina* pripisali dve nadpomenki: *red* in *naddružina*. Prvo imenujemo nadpomenka glavnega hierarhičnega niza, drugo pa nadpomenka stranskega hierarhičnega niza. Analogno velja tudi za podpomenki *rod* in *poddružina* oz. za vse ostale primere.

(Gl. shemo na naslednji strani.)

Pri izdelavi shem, če je le mogoče, upoštevamo splošno priznane in uveljavljene sistemizacije in kategorizacije prvin posameznih pojmovnih ali tematskih skupin. Zato je navadno podlaga za zbiranje tujejezičnih ustreznikov pojmovna struktura, ki se v omenjenih tujih jezikih čim bolj ujema s to, ki jo priznavajo slovenski strokovnjaki. Razlik, ki med jeziki vendarle obstajajo in se kažejo na pomenski oz. pojmovni ravni med posameznimi termini in njihovimi tujejezičnimi ustrezniki, v slovarju ne bomo mogli posebej izkazovati, ker jih navajamo brez definicij. Tu mislimo na razmerja, kot se kažejo npr. med terminom *kraljestvo* in angleškim ustreznikom *kingdom*. V anglo-ameriškem okolju se je namreč uveljavila kategorizacija živih bitij, po kateri so vsi enocelični organizmi ne glede na siceršnjo sorodnost z mnogoceličnimi organizmi vključeni v samostojno kraljestvo, s čimer se je zožil pomenski obseg *kraljestev rastlin, gliv, živali in ceplijok*, na ravni *kraljestev* pa se je vzpostavila členitev na pet sistematskih kategorij. ¹⁰ Zato je termin *kingdom* v Hendersonovem slovarju pojasnjen: *a primary division of the living world, five kingdoms being now generally recognized...* Ker pa se taka členitev v slovenskem prostoru, kot rečeno, ni uveljavila, smo termin *kraljestvo* v delovni fazi definirali z uvrščevalnim fraze-

⁹ Shema je poenostavljena; upoštevane so ustaljene, najpogosteje rabljene sistematske kategorije. Največ vmesnih kategorij je med vrsto, rodом in družino, vedno več pa je tudi kategorij, nižjih od podvrste.

¹⁰ Npr.: Lynn Margulis in Karlene Schwartz v knjigi *Five Kingdoms, An Illustrated Guide to the Phyla of Life on Earth* (W.H. Freeman & Co., 1998) – podatek na internetnem naslovu.

Sistematske kategorije

kraljestvo	lat.: regnum angl.: kingdom nem.: Reich
	podkraljestvo lat.: subregnum angl.: subkingdom nem.: Unterreich
deblo	lat.: divisio angl.: grade nem.: Abteilung
	poddeblo lat.: subdivisio angl.: subgrade nem.: Unterabteilung
	nadrazred lat.: superclassis angl.: superclass nem.: Hauptklasse
razred	lat.: classis angl.: class nem.: Klasse
	podrazred lat.: subclassis angl.: subclass nem.: Unterklasse
	nadred lat.: superordo angl.: superorder nem.: Hauptordnung
red	lat.: ordo angl.: order nem.: Ordnung
	podred lat.: subordo angl.: suborder nem.: Unterordnung
	naddružina lat.: superfamilia angl.: superfamily nem.: Hauptfamilie
družina	lat.: familia angl.: family nem.: Familie
	poddružina lat.: subfamilia angl.: subfamily nem.: Unterfamilie
	nadrod lat.: super-/congenus angl.: genusgroup nem.: Gattunggruppe
rod	lat.: genus angl.: genus nem.: Gattung
	podrod lat.: subgenus angl.: subgenus nem.: Untergattung
	nadvrsta lat.: superspecies angl.: superspecies nem.: Gruppe
vrsta	lat.: species angl.: species nem.: Art
podvrsta	lat.: subspecies angl.: subspecies nem.: Unterart

družina -e ž *sistematska kategorija* ... **Np.:** red; naddružina **Pp.:** rod;
poddružina

lat.: familia angl.: family nem.: Familie

kraljestvo -a m *vsako od štirih sistematskih kategorij* ... **Np.:** deblo; podkraljestvo

lat.: regnum angl.: kingdom nem.: Reich

mom¹¹ vsaka od štirih najvišjih sistematskih kategorij, ki ... Živa bitja pa je mogoče glede na (ne)izoblikovanost jedra razdeliti v dve skupini, namreč na *evkarionte* in *prokarionte*, zato so v nekaterih okoljih vpeljali še pojem *nadkraljestvo*¹² kot najvišjo nadpomenko pojmovne skupine »sistematske kategorije«, ki pa v slovenskem okolju ni v rabi in je zato v slovarju najverjetneje ne bomo upoštevali. Ugotovimo lahko, da se zaradi razlik v sistemiziranju prvine v pojmovni strukturi med jeziki ne ujemajo v celoti, zaradi česar nastajajo tudi razlike v terminografski predstavitvi terminov in njihovih tujejezičnih ustreznikov, se pravi, da je lahko ta razlika razlog, da kakega termina kot iztočnice ni v slovarju; iz istega razloga pa lahko umanjka tudi tujejezični ustreznik.¹³

Že pri dosedanjem delu – poskusno smo začeli z redakcijo spomladi leta 2000 – se je pokazalo, da bomo posamezne pojmovne skupine prikazali le s temeljnimi sestavinami, in bomo ob krovni nadpomenki upoštevali praviloma le podpomenke I. reda, redkeje tudi II. reda. To največkrat velja za pojmovne skupine znotraj ved, ki so s stališča botaničnega slovarja obrobne. Taka je npr. skupina biogeografskih oz. fitogeografskih terminov *višinski vegetacijski pasovi*, ki ima skupaj 6 podpomenk, in sicer *nižinski/planarni veg. pas* ↔ *gričevnati/kolin-ski veg. pas* ↔ *sredogorski/montanski veg. pas* ↔ *podvisokogorski/subalpski veg. pas* ↔ *visokogorski/alpski veg. pas* ↔ *snežni/nivalni veg. pas*. Gre za razčlenitev značilne vegetacije, ki se z nadmorsko višino spreminja v pasovih. Razumljivo je, da je kategorizacija teh pasov odvisna od posameznega konkretnega območja in zato ni mogoče izdelati ene same splošne sistemizacije, ki bi veljala za vse predele sveta in hkrati za vse geografske širine. Zato smo se pri kategoriziranju višinskih pasov omejili le na območje Slovenije. Temu so prilagojene tudi v definicijah navedene sicer le približne številske vrednosti (nižinski veg. pas do 200–250 m). Ker pa je za *sredogorski veg. pas* značilno, da se členi v dve izraziti podskupini, smo pri tem podtipu upoštevali tudi podpomenki II. reda, tj. *spodnji/submontanski* ter *zornji/altimontanski sredogorski veg. pas*. Podobno ima sicer v Sloveniji neobstoječi *snežni/nivalni veg. pas* (nad 2800 m) še podpomenko *podsnježni/subnivalni veg. pas*.

¹¹ Definicijo sicer praviloma uvaja uvrščevalni termin, niso pa tudi v terminološkem slovarju redki primeri, ko tega nadomesti uvrščevalni frazem.

¹² Gl. opombo 10.

¹³ Navedli ne bomo tudi tujejezičnih ustreznikov, za katere v dosegljivi literaturi ne bomo našli pisne potrditve. To velja zlasti za večbesedne termine.

Višinski vegetacijski pasovi

nižinski vegetacijski pas biogeogr. *vegetacijski pas z nadmorsko višino do 200 m ...*
angl. lowland vegetation belt

gričevnati vegetacijski pas biogeogr. *v. pas z nadmorsko višino med 200 in 600 m ...*
angl. colline/hilly vegetation belt

sredogorski vegetacijski pas biogeogr. *v. pas z nadmorsko višino med 600 in 1500–1800 m...*
angl. montane vegetation belt

subalpinski vegetacijski pas biogeogr. *v. pas z nadmorsko višino med 1500–1800 in 2100–2200 m...*
angl. subalpine vegetation belt

visokogorski/alpinski vegetacijski pas biogeogr. *v. pas z nadmorsko višino med 2100–2200 in 2800*
angl. alpine vegetation belt

nivalni vegetacijski pas biogeogr. *v. pas z nadmorsko višino med 2800 in 2900 m ...*
angl. nival vegetation belt

Klimatsko-vegetacijski pasovi v Nepal

tropski pas	do 1000 m nadm. višine
spodnji	do 500 m
zgornji	med 500–1000 m
subtropski pas	1000–2000 m
spodnji	1000–1500 m
zgornji	1500–2000 m
zmerni pas	2000–3000 m
gričevnati	2000–2500 m
sredogorski	2500–3000 m
subalpinski pas	3000–4000 m
spodnji	3000–3500 m
zgornji	3500–4000 m
alpinski pas	4000–5000 m
spodnji	4000–4500 m
zgornji	4500–5000 m
nivalni pas	nad 5000 m

Za našteto skupino terminov bi lahko pogojno rekli, da gre na splošnojezi-
kovni ravni za stopnjevalno protipomenskost (Vidovič 2000:173), na termino-
loški pa lahko ta razmerja označimo za stopnjevalno raznopomenskost. Prime-
rjava terminov bela murva (*Morus alba*) : črna murva (*Morus nigra*) namreč po-
kaže, da termina kljub protipomenski motiviranosti objedrne sestavine v stroki
ne funkcionirata kot protipomenki, pač pa kot podpomenki na ravni vrste v od-
nosu do roda (murva, *Morus*), in sta torej kot raznopomenki v enakem razme-
rju, kot sta npr. bela jelka (*Abies alba*) : španska jelka (*Abies pinsapo*). Tudi stop-

njevalnost podpomenskega niza: nižinski veg. pas – gričevnati v. p. – sredogorski v. p. – podvisokogorski v. p. – visokogorski v. p. – snežni v. p. je s splošnojezikovnega stališča nesistemska in neregularna, saj v nizu ustrezajo le objedrne sestavine nižinski – gričevnati – sredogorski – visokogorski, medtem ko je podvisokogorski lahko le podtip visokogorskega. Prilastkovna sestavina snežni, ki se po svoji motivaciji uvršča v drugo pomensko polje, pa sploh ne sodi v omenjeni stopnjevalni niz. Dejstvo je, da obravnavani niz terminov, ne glede na povedano, v stroki normalno funkcionira. Strokovno se namreč snežni/nivalni veg. pas v ta niz logično vključuje, kar izkazuje definicija: *vegetacijski pas v Alpah z nadmorsko višino nad 2800 m v območju trajnega snega in ledu, v katerem uspevajo na kopnih mestih zlasti mahovi in lišaji*.¹⁴ Za raznopomenke v stopnjevalnih nizih je značilno, da zasedajo stalno mesto v razvrstitvi, zato bomo vsakokrat navedli le sosednji raznopomenki oz. pri obeh skrajnih raznopomenkah niza le po eno.

Odločitev, da bomo nekatere fitogeografske termine v slovarju prikazovali s stališča celotne Zemlje, druge v obsegu Evrope in tretje le v okviru slovenskega državnega ozemlja, je s stališča nastajajočega slovarja le navidez nesistemska. Naj pojasnimo na primeru fitogeografskih enot, med katere spadajo *florna oblast* ← *florna regija* ← *florna provinca*. Tovrstnih oblasti je na celotni Zemlji 6, regij je samo v Evropi prav toliko, *srednjeevropska florna regija*, torej le ena od šestih, pa se deli na 5 flornih provinc, ki se delijo še naprej na florne podregije, sektorje, distrikte. Če se pri številu fitogeografskih enot, ki jih bomo upoštevali v slovarju, ne bi omejevali, bi ta postal nepregleden, preobložen in tudi za večino uporabnikov nezanimiv.

Čeprav z vidika hierarhije še zdaleč ni mogoče obravnavati celotne terminologije izbranega področja, se je pokazala tako dopolnjena terminografska metoda kot zelo koristna. Kategoriziranje pojmov, določanje pojmovnih skupin in mesta posameznega pojma v njem nam namreč omogoča, da lažje ugotovimo pojmovni obseg posameznih terminov, tj. njihovo intenzijo, določimo bistvene pomenske sestavine, temeljne razlikovalne prvine, ki ločujejo posamezne termine med seboj, kar vse prispeva k večji sistemskosti definicij in njihovi medsebojni usklajenosti. Nadalje nam tak način dela omogoča, da iz pojmovne skupine izločimo termine, ki vanjo ne sodijo, dodamo pa tiste, ki smo jih spregledali. Hierarhično razporejeni termini znotraj te skupine nam pomagajo tudi pri odločanju za čim bolj konsistenten izbor terminov, sprejetih v slovar, z izdelanimi shemami pa si pridobimo boljši pregled nad slovarskim gradivom.¹⁵

¹⁴ Razlago je oblikovala podskupina za biogeografijo in fitocenologijo v sestavi A. Martinčič, A. Seliškar in B. Košmrlj-Levačič.

¹⁵ Delo nam olajšuje tudi računalniško aplikacijsko programsko orodje za izdelavo terminoloških slovarjev SlovarRed, ki je bilo narejeno za potrebe Sekcije za terminološke slovarje Inštituta za slov. j. F. Ramovša ZRC SAZU v sodelovanju s Tomažem Seliškarjem.

Zavedamo se, da vseh problemov v zvezi s hierarhijo in njenim prikazom v slovarju trenutno še nismo rešili in pričakujemo, da se bo med delom pokazalo še marsikaj. Prepričani pa smo, da bomo s to dodatno slovarsko sestavino prispevali k večji preglednosti v slovarju prikazane snovi.

Literatura

- Batič, Franc, Wraber, Tone, Sinkovič, Tomaž. 1996. *Pregled rastlinskega sistema, seznam rastlin in navodila za pripravo študentskega herbarija: za študente študija gozdarstva in krajinske arhitekture*. Ljubljana : Oddelek za agronomijo Biotehniške fakultete. 106 str.
- Colebrook, Michael. *Classification of Living Organisms*. <http://www.greenspirit.org.uk/resources/FiveKingdoms.htm>, januar 2002.
- Felber, Helmut. 1984. *Terminology Manual*. Paris : Infoterm. 426 str.
- Handbook of Terminology Management : Basic Aspects of Terminology Management*. 1997. [Compiled by Sue Ellen Wright and Gerhard Budin.] Vol. I. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing Co., 370 str.
- Handerson's Dictionary of Biological Terms*. 1998. Ed. by Eleanor Lawrence. Eleventh edition. Singapore : Longman Singapore Publishers. 693 str.
- Lara, Luis Fernando. 1998/1999. »Concepts« and Term Hierarchy. *Terminology* 5:1, 59–76.
- Martinčič, Andrej [et al.]. 1999. *Mala flora Slovenije. Ključ za določanje praprotnic in semenk*. 3. dopolnjena in popravljena izd. Ljubljana : Tehniška založba Slovenije. 845 str.
- Mihaljević, Milica. 1990. O terminološkem nazivlju. *Rasprave Zavoda za jezik IFF XVI*, 151–165.
- Mihaljević, Milica. 1996. Natuktica u terminološkem rječniku. *Filologija* 27, 97–106.
- Mihaljević, Milica, Ljiljana Šarić. 1994. Terminološka antonimija. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik XX*, 213–243.
- Sager, Juan Carlos, Kyo Kageura. 1994–1995. Concept Classes and Conceptual Structures: Their Role and Necessity in Terminology. *Terminology and LSP Linguistics. Studies in specialised Vocabularies and Texts. Actes de langue française et de linguistique (ALFA)* 7/8, 191–216.
- Sager, Juan Carlos, Ndi-Kimbi, Augustin. 1995. The conceptual structure of terminological definitions and their linguistic realisations : A report on research in progress. *Terminology* 2:1, 61–81.
- Šugar, Ivan. 1990. *Latinsko-hrvatski i hrvatsko-latinski botanički leksikon*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. 550 str. (Terminološki rječnici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti)
- Vidovič Muha, Ada. 2000. *Slovensko leksikalno pomenoslovje: Govorica slovarja*. Ljubljana : Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. 328 str.

Presentation of concept system in a terminological dictionary

Summary

Although the hierarchical structure of the concept system within a given domain is presented implicitly in an alphabetically arranged terminological dictionary, however its presentation is usually unsystematic and shown only to a limited extent. With individual groups of terms the fragments of this structure can already be observed on the expressional level, e.g. *karotenoid karoten alfakaroten betakaroten*. In this way the structure is also shown on the level of entries included in a dictionary. A broader overview of the individual segments of the hierarchy is given through a larger amount of terms on the level of definitions – either in definitions as a whole or in their component parts. Since the classifying terms used in definitions function as hypernyms they indirectly reveal which terms – besides the defined one – constitute the same concept group. On the other hand, the extensional elements in the definition of a given term draw attention to the groups of hyponymic terms (concepts).

The article presents an attempt of explicit presentation of hierarchical relationships among concepts (terms) on both, macro- and microstructural levels in the alphabetically arranged dictionary of botany, which is now in preparation. In this way it may be possible to present coherently those segments within the concept systems of botany and related sciences which can be hierarchically systemized.

Ključne riječi: terminografija, pojmovni sistem, hijerarhija

Key words: terminography, concept system, hierarchy